



Atvinnuvegaráðuneyti

Skúlagata 4

101 Reykjavík

Garðabær, 24. september 2026

Málsnúmer: 202609-0053

SS/SBR

Efni: Umsögn um áform að lagasetningu um stórbörungarækt í sjó

Áform atvinnuvegaráðherra um lagasetningu, frumvarp til nýrra laga um stórbörungarækt í sjó, hafa verið lögð fram í samráðsgátt stjórnvalda. Markmið lagasetningarinnar er að skapa skýran og heildstæðan lagaramma um starfsemina og tryggja að hún byggi á sjálfbærri nýtingu, vistkerfisnálgun og varúðarsjónarmiðum.

Náttúrufræðistofnun fagnar því að unnið sé að heildstæðri lagaumgjörð um stórbörungarækt í sjó. Um er að ræða atvinnugrein sem enn er á frumstigi hér á landi og því mikilvægt að frá upphafi sé byggt upp regluverk sem tryggir að uppbygging hennar taki mið af náttúruvernd og vernd líffræðilegrar fjölbreytni. Jákvætt er að í áformunum sé lögð áhersla á vistkerfisnálgun, varúðarsjónarmið, umhverfisvernd, uppruna ræktunarefnis, framandi tegundir og vöktun.

Náttúrufræðistofnun leggur sérstaka áherslu á að við áframhaldandi vinnu við frumvarpið verði tryggt fullt samræmi við lög nr. 60/2013 um náttúruvernd. Jákvætt er að náttúruverndarlögin séu þegar tilgreind meðal þeirrar grundvallarlöggjafar sem taka þurfi tillit til. Lög um náttúruvernd gilda á landi, í landhelgi og efnahagslögsögu Íslands, þar á meðal á hafsbotni. Verndarmarkmið laganna taka m.a. til þess að viðhalda fjölbreytni og verndarstöðu vistgerða, standa vörð um virkni vistkerfa og vernd tegunda og búsvæða þeirra. Þá kveða lögin á um að ákvarðanir sem varða náttúruna skulu byggjast á vísindalegri þekkingu, að beita eigi varúðarreglu og að áhrif skulu metin með hliðsjón af heildarálagi á viðkomandi svæði. Þessi sjónarmið þurfa að endurspeglast með skýrum hætti í skilyrðum fyrir staðarvali, leyfisveitingum, vöktun og eftirliti með stórbörungarækt.

Að mati Náttúrufræðistofnunar er sérstaklega mikilvægt að staðarval ræktunarsvæða byggist á fullnægjandi upplýsingum um náttúrufar og verndargildi viðkomandi svæðis. Meta þarf áhrif á vistgerðir og virkni þeirra, en einnig á mikilvæg búsvæði einstakra tegunda. Þar þarf m.a. að horfa til fæðuöflunar-, uppeldis-, hrygningarsvæði fiska, fugla, sjávarspendýra og annarra lífvera eftir því sem við á. Ekki er nægjanlegt að horfa eingöngu til þess svæðis sem ræktunin tekur yfir heldur þarf einnig að meta möguleg áhrif starfseminnar á nærliggjandi vistkerfi og tegundir sem nýta svæðið. Sambærileg sjónarmið hefur Náttúrufræðistofnun áður lagt áherslu á við umfjöllun um staðarval annarrar ræktunar og eldis í sjó.

Við ákvörðun um ræktunarsvæði þarf jafnframt að taka sérstakt tillit til friðlýstra svæða, svæða á náttúruminjaskrá og annarra svæða sem hafa hátt verndargildi vegna vistgerða og tegunda. Mikilvægt er að lagaumgjörðin veiti stjórnvöldum skýra heimild til að takmarka eða útiloka stórbörungarækt á svæðum þar sem starfsemin samræmist ekki verndarmarkmiðum eða þar sem óvissa um áhrif er veruleg. Náttúrufræðistofnun leggur því áherslu á að við ákvörðun um nýtingu haf- og strandsvæða sé svæðum með mjög hátt verndargildi hlíft við starfsemi sem getur skapað verulegt álag.



Sérstaklega þarf að huga að framandi lífverum og uppruna ræktunarefnis. Náttúrufræðistofnun telur mikilvægt að í frumvarpinu verði skýr tenging við ákvæði náttúruverndarlaga um framandi lífverur og að reglur taki bæði til ræktunartegundarinnar sjálfrar og uppruna stofna eða annars ræktunarefnis. Þá þarf að taka tillit til hættu á óviljandi flutningi og dreifingu framandi lífvera með ræktunarefni, búnaði eða annarri starfsemi tengdri ræktuninni. Náttúruverndarlög gera ráð fyrir sérstakri varúð vegna innflutnings og dreifingar framandi lífvera og að gripið sé til ráðstafana til að koma í veg fyrir óviljandi dreifingu þeirra. Að mati stofnunarinnar ættu því að liggja fyrir skýr viðmið um uppruna ræktunarefnis, áhættumat og viðbrögð ef vart verður við útbreiðslu framandi lífvera.

Mikilvægt er að grunnrannsóknir fari fram áður en rekstrarleyfi eru veitt þegar þekking á náttúrufari og mögulegum áhrifum er ekki fullnægjandi á ræktunarsvæði og nágrenni þess. Vöktun þarf síðan að vera í samræmi við eðli og umfang starfseminnar og verndargildi viðkomandi svæðis. Regluverkið þarf að tryggja að unnt sé að bregðast við ef vöktun sýnir fram á ófyrirséð eða óásættanleg áhrif, m.a. með breytingu skilyrða, takmörkun starfsemi eða afturköllun leyfis eftir því sem við á. Einnig þarf að tryggja fullnægjandi frágang og eftirfylgni þegar starfsemi lýkur.

Loks telur Náttúrufræðistofnun mikilvægt að við leyfisveitingar sé ekki eingöngu lagt mat á áhrif einstakra ræktunarsvæða heldur einnig heildar- og samlegðaráhrif ræktunarsvæða og annarrar starfsemi á sama haf- eða strandsvæði. Slíkt samræmist þeirri meginreglu náttúruverndarlaga að áhrif á náttúru svæðis skuli metin út frá því heildarálagi sem þar er eða kann að verða.

Náttúrufræðistofnun telur mikilvægt að stofnunin verði áfram höfð með í samráði við mótun frumvarpsins, einkum varðandi ákvæði um vistgerðir, vistkerfi og tegundir, mat á verndargildi svæða, staðarval og framandi lífverur. Stofnunin er tilbúin til frekari ráðgjafar um þau efnisatriði sem falla undir starfs- og þekkingarsvið hennar við áframhaldandi vinnu við frumvarpið.

Virðingarfyllst,

Snorri Sigurðsson

Sviðsstjóri náttúruverndar